

מבט על, גיליון 809, 28 במארס 2016

מעבר לאיומים: מה אפשר להבין מההתבטאויות האחרונות של נצראללה?

עומר עינב

חסן נצראללה, מזכ"ל חזבאללה, סיפק שתי הופעות תקשורתיות בסמיכות יחסית בעת האחרונה. הראשונה הייתה נאום מוקלט לציון זכרם של חללי הארגון, שהושמע ב-16 בפברואר 2016, וממנו זכור בעיקר איומו בדבר יכולת הפגיעה של חזבאללה במכלי האמוניה במפרץ חיפה; השנייה הייתה ראיון ששודר ב-21 במארס ש.ז. ברשת אל-מיאדין, המקורבת לחזבאללה, ובו בין היתר שוב התייחס נצראללה לאיום שנשקף מהגוף שבראשו הוא עומד כלפי מתקניה הרגישים של ישראל, ביניהם גם אלה הגרעיניים.

באופן מסורתי, נצראללה מתכתב בנאומיו עם השיח הפוליטי והציבורי בישראל, וכך עשה גם הפעם: דבריו לא נאמרו בחלל ריק אלא התייחסו לסוגיות שעל סדר היום בישראל. אולם למרות שפנה לישראל ישירות והקדיש לה חלק נרחב בדבריו (בניגוד לנאומיו בשנים האחרונות, שלרוב הוקדשו ברובם למלחמה בסוריה), כנראה שאמירותיו לא כוונו רק אליה, אלא גם לאזנים אחרות: בראש ובראשונה לציבור הלבנוני, לאחר מכן לעולם הערבי כולו. למרות ההשלכה האפשרית החמורה של דברי נצראללה בהקשר הישראלי, כדי להבין את עצם הופעותיו ואת משמעות התבטאויותיו בהקשר הרחב יש לבחון אותן על רקע מכלול ההתרחשויות ברובד האסטרטגי ולפרש את דבריו כמופנים לעבר יריביו השונים וכנאמרים בהתייחס לארבעה ממדים: המלחמה בסוריה, יריבי חזבאללה, הזירה הפנים-לבנונית, וישראל.

הממד הראשון, שמשפיע באופן טבעי ובמידה הרבה ביותר על נצראללה, הוא המלחמה בסוריה והתייצבותו במסגרתה לצד בני בריתו (משטר אסד, איראן ורוסיה), במקביל להתנגחותו ביריביו בזירה זו (ארצות הברית, ערב הסעודית, טורקיה ומתנגדי אסד על גווניהם הרבים). הנאום הראשון נישא בעיצומו של ניסיון בינלאומי, במסגרת שיחות ז'נבה, להגיע להסדר להפסקת אש בסוריה. כהרגלו שיבח נצראללה את משטר אסד ואת חשיבותו לשלמותה של סוריה, וניסה להפעיל לחץ על הנושאים ונותנים בז'נבה להגיע להבנות שתבטחנה את האינטרסים של חזבאללה במדינה השכנה. בזמן ההופעה התקשורתית השנייה השתנתה התמונה הגדולה, לאחר תחילת הפסקת האש, הכרזת רוסיה על הסגה (חלקית) של כוחותיה מסוריה, והחזרת כוחות איראניים מסוימים למולדתם. ההפתעה הרוסית עוררה שאלה בקרב ארצות הברית ובנות בריתה באזור לגבי עתיד והיקף הלחימה של הציר השיעי בסוריה ועל כן נצראללה נדרש לסוגיה וטען כי עודכן מראש על המהלך, כפי שעודכן כאשר נכנסו הרוסים למערכה. כך ניסה להפגין את חוסנו ואחידותו של הציר, שאליו חזבאללה משתייך, כמו מדובר בשרשרת מהלכים מתוכננים היטב ומתוזמנים בקפידה להשגת תוצאות רצויות במלחמה בסוריה. באותה נשימה חשוב היה לו להדגיש את אפקטיביות המהלך הרוסי ואת העובדה כי הושג יתרון חשוב לאסד ובני בריתו על פני יריביו, מה שמצייר את מעורבות חזבאללה כמועילה וכתורמת להגנת לבנון.

הממד השני מתמקד בפעולת יריבי חזבאללה נגד הארגון. לשיטתו של נצראללה הם כרוכים זה בזה: ארצות הברית, העולם הערבי הסוני, שבמרכזו ערב הסעודית וטורקיה, וכן ארגונים סלפיים-ג'יהאדיים בהובלת 'המדינה האסלאמית' ואל-קאעדה. מלבד ההאשמות השגורות בדבר חתרנותן של ערב הסעודית וטורקיה ותמיכתן בטרור, והביקורת על כך שארצות הברית אינה מבינה שהאלטרנטיבה לאסד היא 'המדינה האסלאמית' או ג'יהאד א-נוסרה, הפעם נוסף גורם משמעותי למשוואה בדמות שורת צעדים חדשים נגד חזבאללה בהובלת ערב הסעודית: החלטתה של ריאד למשוך את תמיכתה הכספית לצבא לבנון ואיומיה לנקוט צעדים נוספים בכיוון זה; הגבלות על אזרחי מדינות המפרץ המבקרים בלבנון; הכרזת הליגה הערבית על חזבאללה כארגון טרור. מהלכים אלה נועדו להעניש את לבנון על חוסר יכולתה לעמוד לצד ערב הסעודית, קרי על הפיכתה של לבנון, בראייה סעודית, למדינה הנשלטת פוליטית וצבאית על ידי חזבאללה. לכסף הסעודי משקל רב בכלכלה הלבנונית, וכך גם לבעלי ההון הסונים המקומיים הנתמכים על

ידי הממלכה. קיצוץ התמיכה מהווה לכן צעד דרמטי הדורש מנצראללה, כמי שהאצבע המאשימה מופנית אליו, לספק מענה לביקורת מבית. כתוצאה מכך התחזקה בקרב מתנגדי חזבאללה בלבנון התפיסה, שלפיה מעורבות הארגון בסוריה ייבאה ללבנון את המלחמה, ובתגובה דבק נצראללה בגינויו את הממלכה הסעודית על מנת לשדר "עסקים כרגיל".

הממד השלישי, שהינו בעל זיקה הדוקה לשני קודמיו, הוא הפנים-לבנוני. חרף הדומיננטיות של חזבאללה וההיחלשות ההדרגתית של מתנגדיו במדינה, הארגון טרם הצליח להביא לסיומה את פרשת בחירתו של הנשיא על ידי הפרלמנט. בחודש מאי תמלאנה שנתיים ליציאתו של הנשיא הקודם מישל סלימאן מארמון הנשיאות, והוואקום הנשיאותי נותר בעינו. מחנה ה-14 במארס, בעל הדומיננטיות הסונית ובהובלת סעד אל-חרירי, הציב את סלימאן פרנזיה כמועמדו לנשיאות והוא מסרב לסגת מעמדו בנושא. מנגד, חזבאללה דבק בתמיכתו במועמד מישל עון ואף נעזר בהסרת מועמדותו של היריב המר סמיר גיעג'ע, שהעביר את תמיכתו לעון. אולם, המבוי הסתום לא נפרץ ופתרון לא נראה באופק, כהמחשה למגבלות כוחו הפוליטי של חזבאללה בלבנון, על אף התחזקותו. נצראללה מבין זאת ומנסה לפיכך למצוא נתיב להשגת הבנות, שתקדמנה פתרון בר-קיימא בארמון הנשיאות בבעבדא. עם זאת, לא בטוח שהתנגשות ישירה עם ערב הסעודית, כפי שהיא משתקפת באופן עקבי בדבריו, היא הדרך הנכונה עבורו לסיים את המשבר הנשיאותי.

לבסוף, יש להידרש לדבריו של נצראללה על ואל ישראל. אפשר להניח, כי איומיו של נצראללה כנים ומשקפים כוונות, כפי שהומחש לא פעם בעבר. לגופו של עניין, נדמה שאין חידוש דרמטי במהות הדברים. יכולות האש של חזבאללה להגיע ליעדים המוצהרים, מבחינת הטווח והדיוק, ידועות היטב ככל הנראה לדרג הצבאי והמדיני בישראל וקשה להאמין שמישהו הופתע מהאיומים. יתר על כן, לא משתמע בהכרח מדברי נצראללה שחזבאללה ימהר לכוון למטרות המוזכרות וברור שהוא יצטרך לקחת בחשבון את תגובתה של ישראל. הגם שאין לזלזל כמובן ביכולות האש של חזבאללה ונדרש להיערך צבאית (התקפית והגנתית) במטרה להפחית את הנזק הצפוי מהן. על ישראל אף להיערך להפתעות אסטרטגיות אחרות, שעליהן נרמז בעבר, כמו למשל חדירה בתווך תת-קרקעי או פעולות במתווה של חדירה והשתלטות על יישוב ישראלי בצפון הארץ. ברם, השאלה החשובה בעת הנוכחית אינה רק האם חזבאללה יכול ורוצה לפגוע במתקנים רגישים בשטח ישראל כאשר יתפתח עימות רחב עמה, אלא מדוע נצראללה עוסק בכך כעת?

כפי שמובן ממכלול ההקשרים, חזבאללה נמצא בקרב הישרדות במערכה האזורית נגד יריביו, ובמאבקי כוח מבית. עצם העיסוק בישראל בא להזכיר לכל תומכי הארגון ומבקריו שסלע קיומו הוא עקרון ההתנגדות, שתכליתו מאבק בישראל. התפארות ביכולות הצבאיות של הארגון נובעת ישירות ממה שמוצג כהצלחתו הגדולה ביותר של חזבאללה במאבק נגד ישראל במלחמת לבנון השנייה בקיץ 2006, עת הצליח לפגוע בשגרת החיים בחלקה הצפוני של ישראל ולשבשה במידה ניכרת בירי הטילים שנמשך למעלה מחודש ימים. לא במקרה נזכר בכך נצראללה, שכן אותה מלחמה לא זו בלבד שהייתה ההישג המשמעותי האחרון (לפחות כפי שנתפסה אז) של העולם הערבי בשדה הקרב נגד ישראל, אלא שהייתה זו הפעם האחרונה שחזבאללה היה לקונצנזוס בעולם הערבי והוא נתמך אז מקיר לקיר – כולל על ידי המדינות הסוניות – הישג שנראה דמיוני במציאות הנוכחית. לקראת ציון העשור למלחמה, נדמה שנצראללה מנסה להזכיר לעצמו ולשחקנים במזרח התיכון את העובדה הזאת, ובאמצעותה להשיב לחזבאללה מעט מהלגיטימציה שלה זכה לאחר 2006. בנוסף, למרות שנצראללה הדגיש בנאומו האחרון שאינו רואה בעתיד הקרוב עימות עם ישראל, יתכן מאוד כי הוא פועל מתוך תחושה שנוצרה אצלו, שלפיה ישראל עתידה לפתוח ביוזמתה בעימות עם חזבאללה והוא מנסה להציב חומת הרתעה מוצקה ולהניא את ישראל מכוונותיה לתקוף.

לכן, כשבשיראל מנסים להבין את דברי נצראללה כלפיה, ראוי להתייחס לתמונה הכוללת שברקע הדברים ועל סמך זאת לגזור משמעויות: מהות ההתבטאויות אינה רק אזהרה עבור ישראל, אשר לנזק הצפוי לה במלחמה הבאה, אלא בעיקר העדר רצון להסלמה ורצון להרחיק את העימות הבא באמצעות הרתעת ישראל.